

Nocturne: Ik heb MS. Wat nu?

11 mei 2023

Wat is MS? – Multiple Sclerosis

Dr. Kristien Clerinx

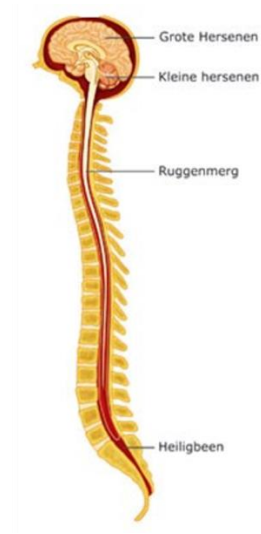
Neuroloog – AZ Turnhout

Wat is MS? Multiple Sclerosis

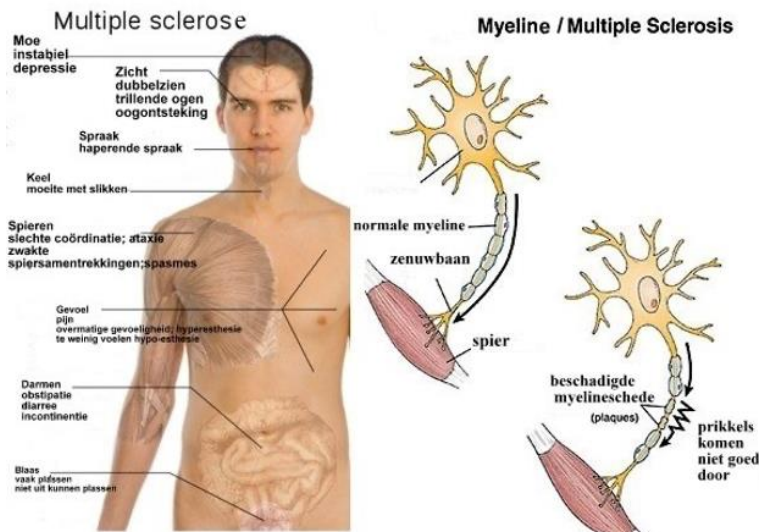
1. Definitie
2. Historiek
3. Epidemiologie
4. Oorzaak
5. Diagnose
6. Ziekteverloop
7. Na diagnose -> Behandeling

Wat is MS? Multiple Sclerosis

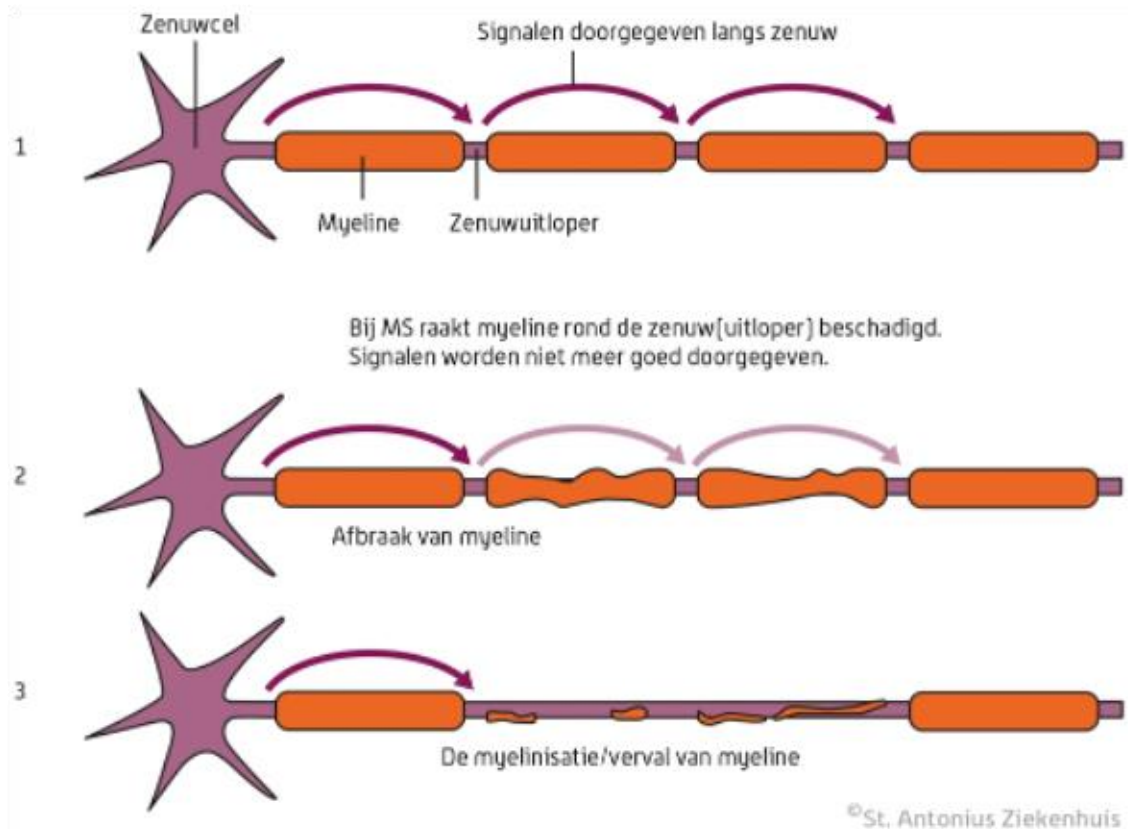

AUTO – IMMUUN aandoening

- Afweersysteem
  - Witte bloedcellen: B en T cellen
- Aanval op **centrale zenuwstelsel**
- **Myeline** : isolatie materiaal rond neuronen (zenuwbanen)
  - Transport via neuronen wordt verstoord, vertraagd
    - Vertraagde communicatie van hersenen naar lichaam en omgekeerd

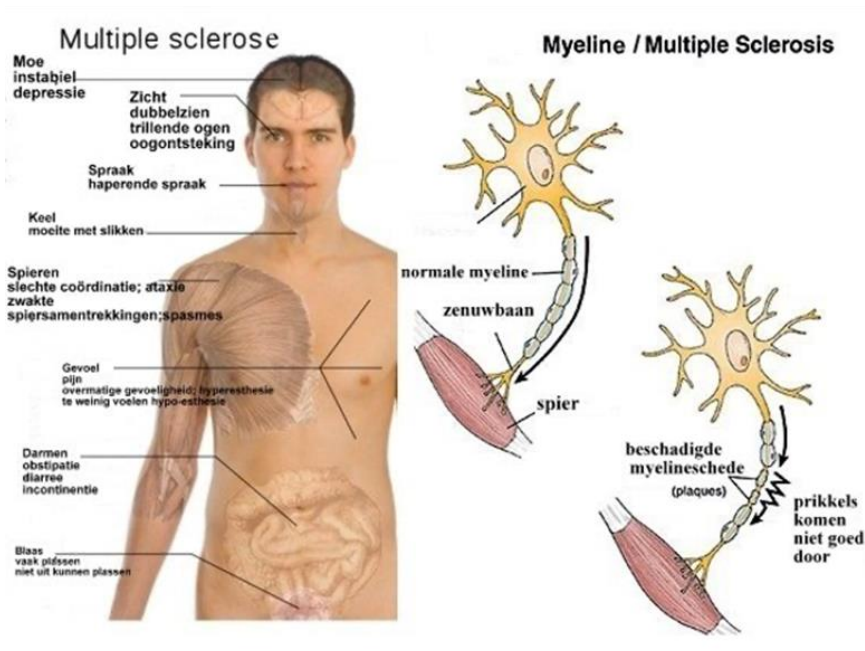

Wat is MS? Multiple Sclerosis

Vertraging van de
neuronen door
verlies van
myeline

Wat is MS? Multiple Sclerosis

Neuronen zorgen in heel ons lichaam voor verbinding met de hersenen

- Spieren
  - Kracht, evenwicht, slikken-spreken , beven, spasmen.
- Gevoel/pijn
- Zicht
- Darmen
- Blaas
- Hormonen- seksuele stoornis
- Hersenen
  - Vermoeidheid-depressie-cognitieve klachten.
- **DIVERSITEIT AAN SYMPTOMEN**

Wat is MS? Multiple sclerosis

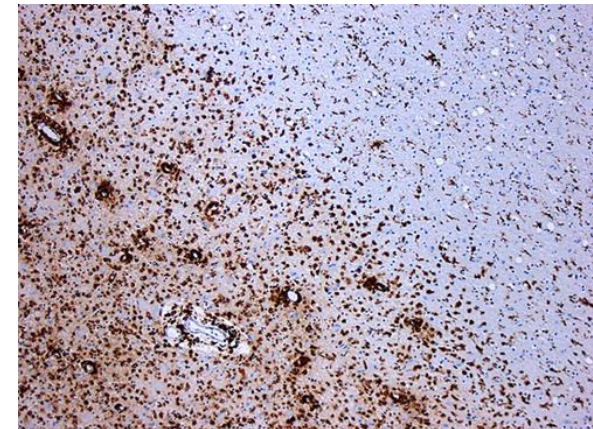
---

1. Definitie
2. Historiek
3. Epidemiologie
4. Oorzaak
5. Diagnose
6. Ziekteverloop
7. Na diagnose -> Behandeling

Wat is MS? Historiek

- Historiek
  - Eerste beschrijving door Franse neuroloog Charcot in 1868
    - "Multiple = meerdere en Sclerosis = harde plaques"
    - Vooral **beschrijving** van symptomen obv verhalen van patienten:
      - Zicht
      - Spasmen
      - Spraakstoornis
  - In 20ste eeuw : Beschrijving van oorzaak van de ziekte:
    - Obv APO
      - Witte bloedcellen
  - Einde 20ste eeuw:
    - Eerste vormen van Immuun-modulerende-ziekteremmende therapie

Wat is MS? Multiple sclerosis

---

1. Definitie
2. Historiek
3. Epidemiologie
4. Oorzaak
5. Diagnose
6. Ziekteverloop
7. Na diagnose -> Behandeling

Wat is MS? Epidemiologie

- Wereldwijd 2,3M
- België +/- 16.500
  - 1/800
  - Life time risico 0,1-0,2 %
- Meestal tussen 20-60j diagnose
  - Soms kinderleeftijd
  - Soms > 60j
- 60% vrouwen en 40% mannen

Wat is MS? Multiple sclerosis

---

1. Definitie
2. Historiek
3. Epidemiologie
4. Oorzaak
5. Diagnose
6. Ziekteverloop
7. Na diagnose -> Behandeling

Wat is MS? Oorzaak

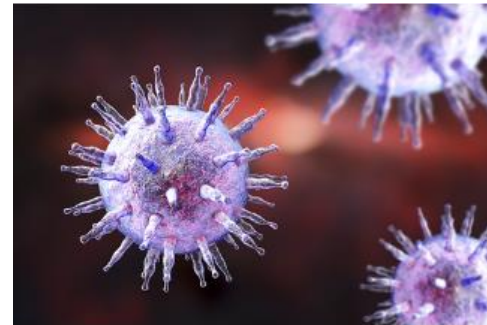
- Multifactorieel

- Niet besmettelijk
- Niet mono-genetisch

- ▶ **Genetisch**

- ▶ >100 genen geïdentificeerd die een rol spelen -> geen gentest beschikbaar
- ▶ Als **ouders** MS :
  - ▶ Life-time risico op MS 0,1-0,2%.
  - ▶ Bij één ouder met MS is dit 2-4% en
  - ▶ één 2e graads familielid met MS ongeveer 1%.

- ▶ **Omgeving**

- ▶ Alle MS patiënten hebben antistoffen tegen **EBV**.
  - ▶ Maar niet iedereen die EBV doormaakte krijgt MS...
- ▶ Opgroeien dicht bij de **evenaar** > minder MS (minder zonlicht)
- ▶ **ROKEN!**
- ▶ Vitamine **D** tekort

Wat is MS? Multiple sclerosis

---

1. Definitie
2. Historiek
3. Epidemiologie
4. Oorzaak
5. Diagnose
6. Ziekteverloop
7. Na diagnose -> Behandeling

Wat is MS? Diagnose

• DIAGNOSE : SPREIDING – TIJD- RUIMTE

- Niet altijd onmiddellijk diagnose

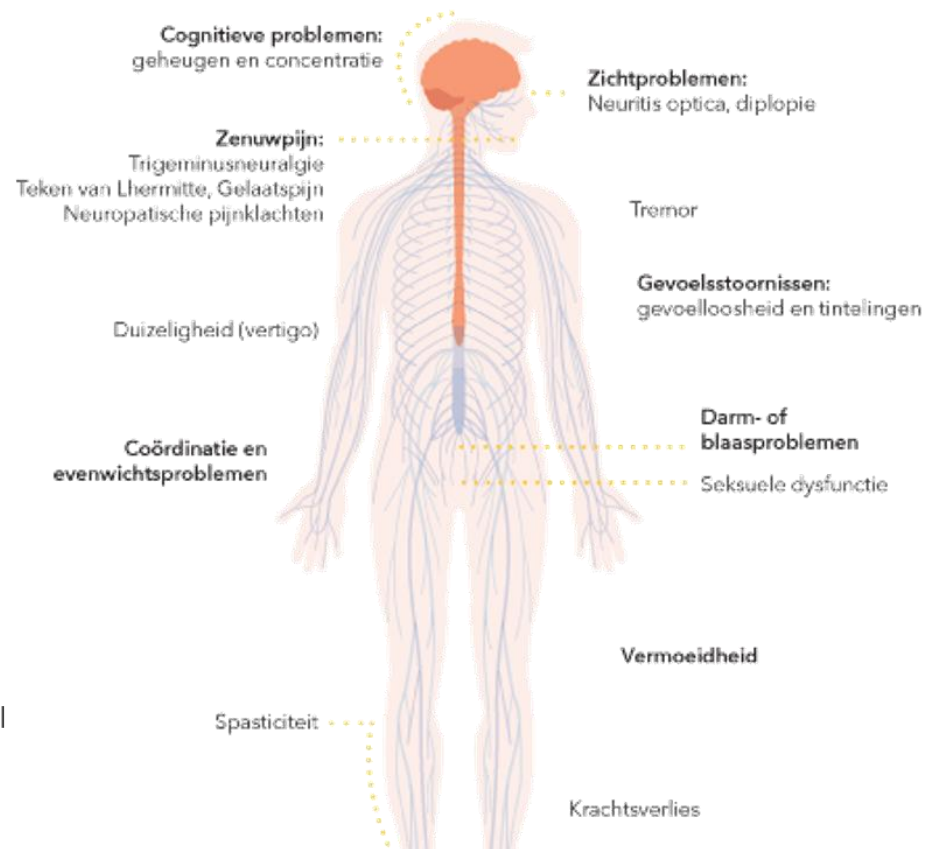
▶ **Symptomen** / opstoten

▶ Divers ' uitval''

- ▶ Visus (NO: bij 15-20% eerste symptoom)
- ▶ Gevoel
- ▶ Kracht- zwakte- spasmen- spasticiteit
- ▶ Coördinatie
- ▶ Concentratie- cognitie – spraak
- ▶ Blaasproblemen- darmproblemen
- ▶ Vermoeidheid
- ▶ Depressie-angst
- ▶ Sexuele dysfunctie
- ▶ ...

▶ Klinisch **neurologisch onderzoek**

- ▶ Clues die wijzen op stoornis en centrale zenuwstelsel

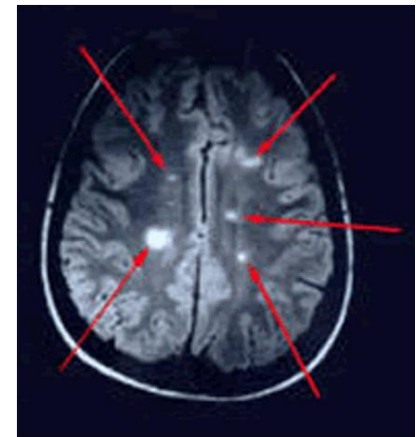
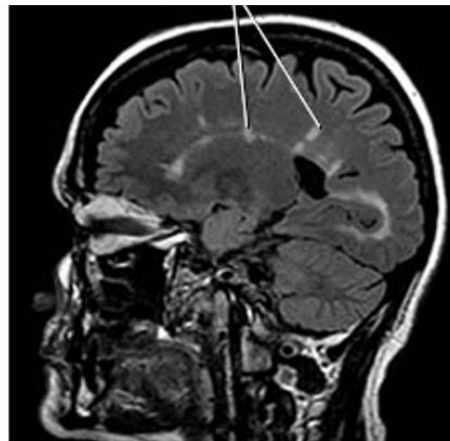

Wat is MS? Diagnose

- MRI
- LP
- Geëvoceerde potentialen
- Bloedname:
  - Uitsluiten andere oorzaak

MRI

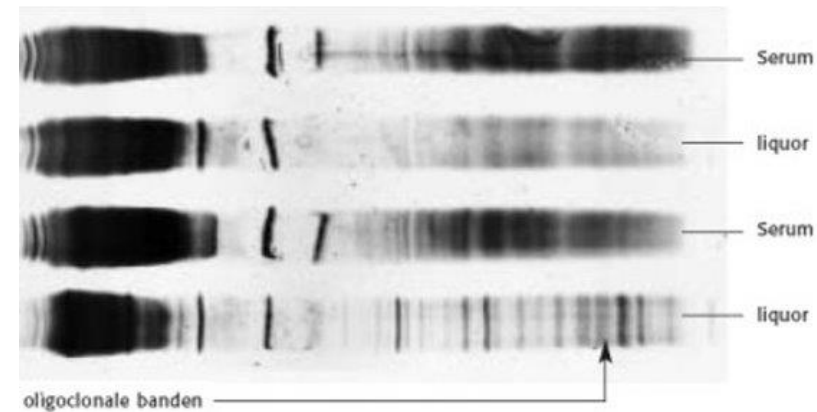
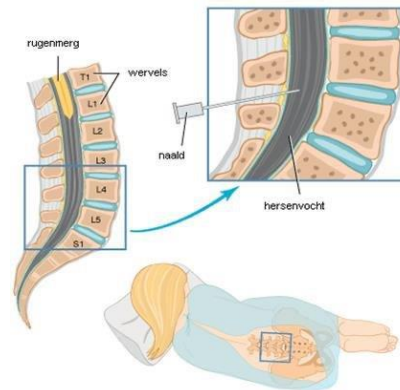
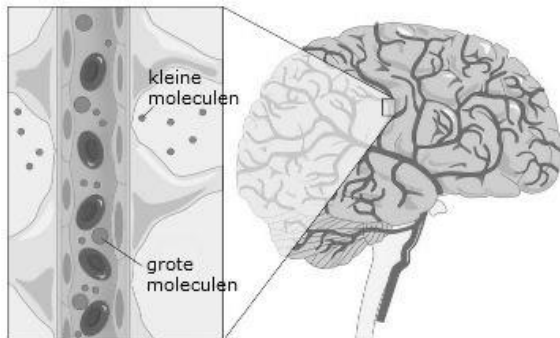
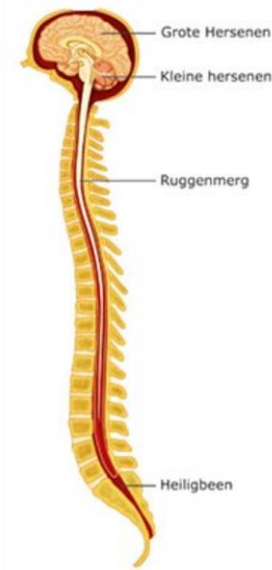
- Magnetische resonantie imaging
  - Geen X stralen
  - Magnetische velden
- Spreiding in tijd en ruimte

Wat is MS? Diagnose

Lumbaalpunctie

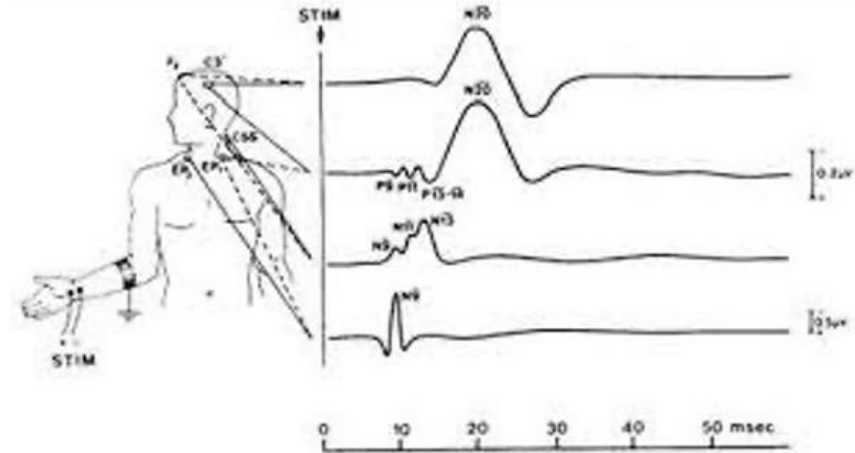
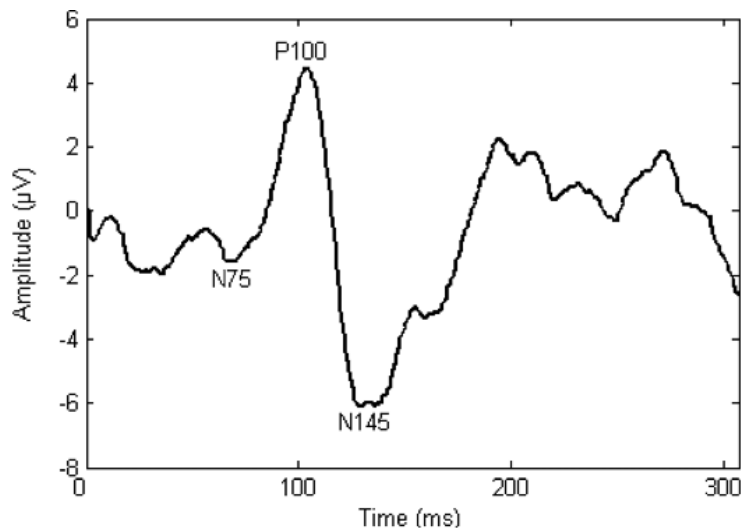
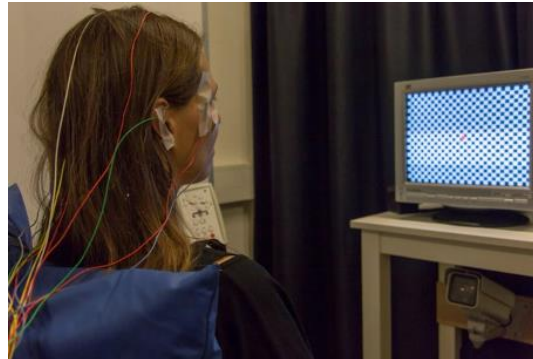
- Eiwitten
- Bloedhersenbarriere

Wat is MS? Diagnose

Geëvoeerde potentialen:

- VEP
- SSEP
- MEP

Wat is MS? Diagnose

- DIAGNOSE : Spreiding in tijd en ruimte
  - **Mc Donald Criteria 2017**

Clinical Presentation	Additional Data Needed for Diagnosis
≥ 2 clinical attacks and objective evidence of ≥ 2 lesions	None
≥ 2 clinical attacks and objective evidence of 1 lesion	DIS: an additional attack implicating a different CNS site OR by MRI ^a
1 clinical attack and objective clinical evidence of ≥ 2 lesions	DIT: an additional clinical attack OR by MRI ^b OR CSF-specific oligoclonal bands
1 clinical attack and objective evidence of 1 lesion	DIS: an additional clinical attack implicating a different CNS site OR by MRI ^a OR DIT: an additional clinical attack OR by MRI ^b OR CSF-specific oligoclonal bands

Wat is MS? Multiple sclerosis

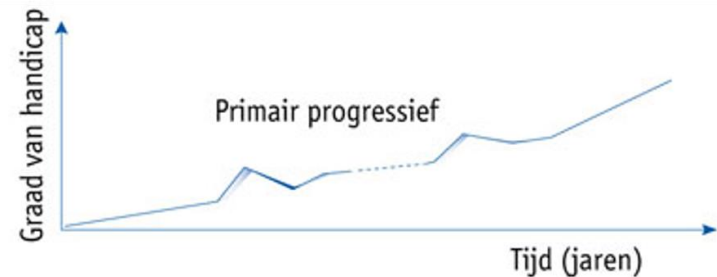
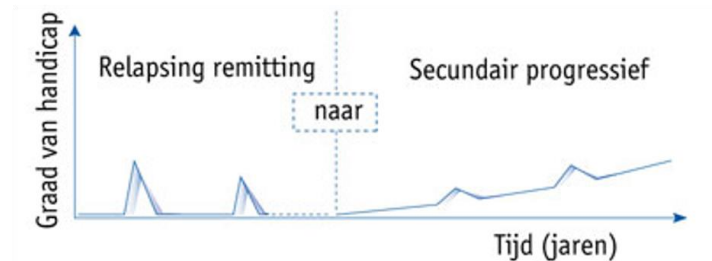
---

1. Definitie
2. Historiek
3. Epidemiologie
4. Oorzaak
5. Diagnose
6. Ziekteverloop
7. Na diagnose -> Behandeling

Wat is MS? Ziekteverloop

2 (-3) types

- Relapsing MS
  - 85 %
  - Secundair progressieve
    - Zonder behandeling 50% van R-MS binnen de 10 jaar naar SP-MS
- Primair progressieve MS

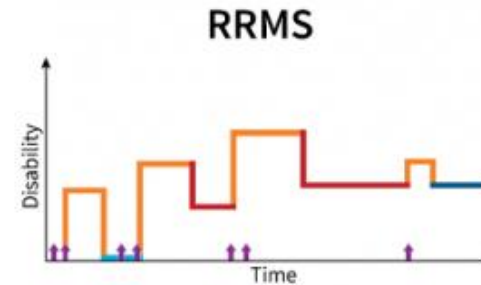

Wat is MS: ziekteverloop

Relapsing MS

- OPSTOTEN
  - Nieuw symptoom
    - 24h aanhoudt
    - Herstelt niet altijd volledig

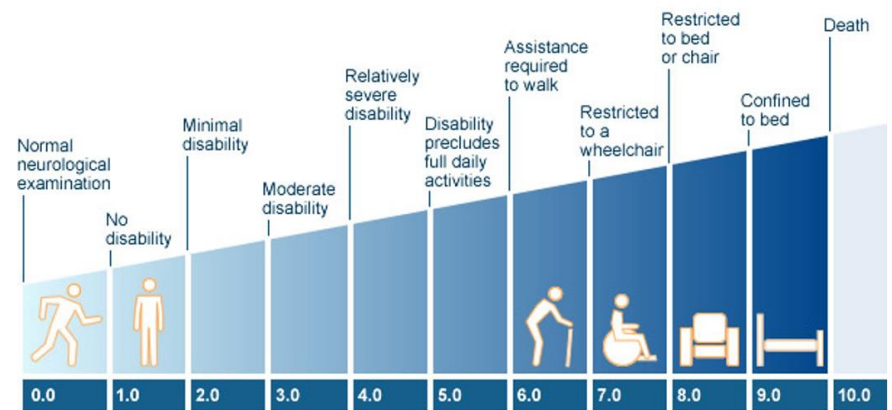
Source: Lublin et al., 2014.

Source: Lublin et al., 2014.

Wat is MS? Ziekteverloop

- Ziekteverloop – Progressie
  - Score :
    - EDSS score
    - SDMT
    - 9 peg hole test
    - 10m WT
    - Neuropsychologisch onderzoek

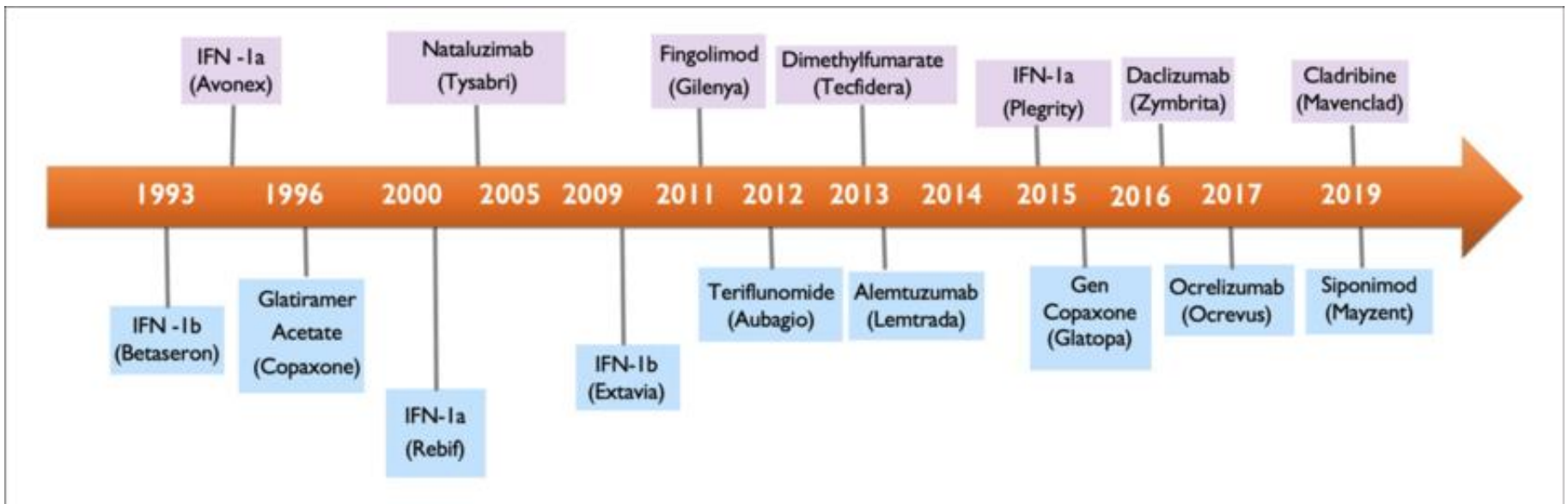
Wat is MS? Multiple sclerosis

---

1. Definitie
2. Historiek
3. Epidemiologie
4. Oorzaak
5. Diagnose
6. Ziekteverloop
7. Na diagnose -> Behandeling

Wat is MS? Behandeling

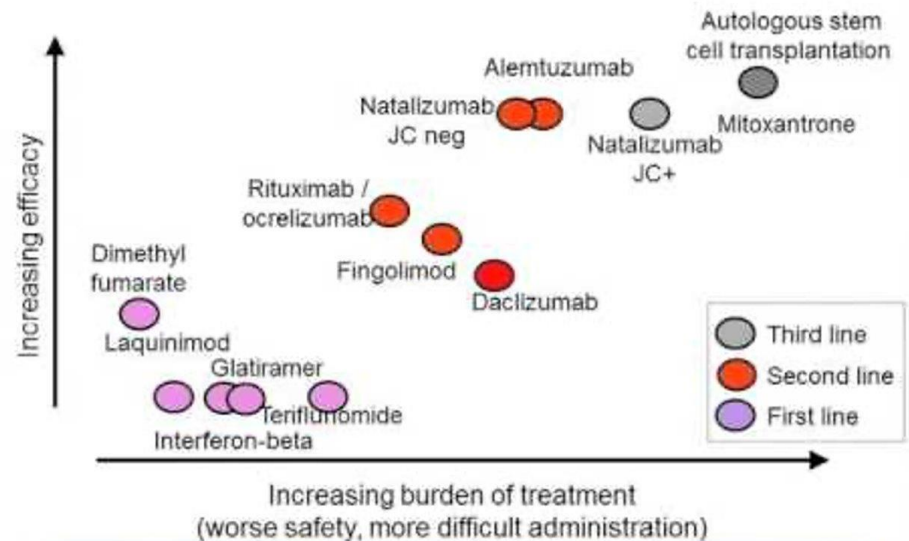
Ziekte-remmende therapie (Immuun-modulerend)

Wat is MS? behandeling

- Immuno-modulerend vs Immuunsuppressief
- Immuun reconstitution therapy
  - Vaccinaties
- Goede monitoring

- Arts + MS nurse

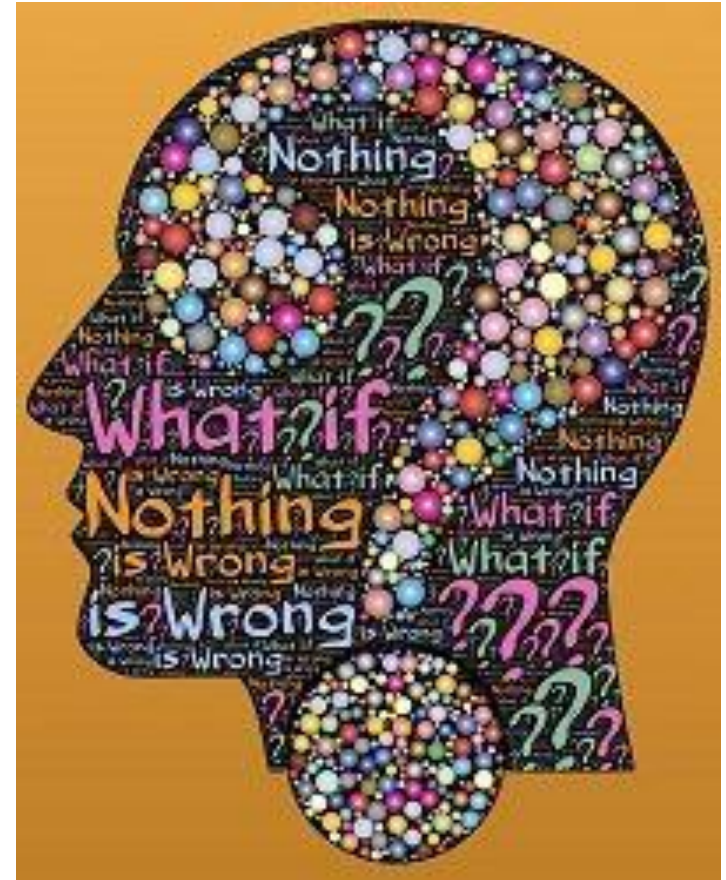
First, Second and Third Line Therapies

ModRathm Hauser S. *Annals Neurology*. 2012;74:317-327

Wat is MS? Behandeling

- Symptomatische behandeling
  - Pijn
  - Gangstoornis
  - Blaasfunctie
  - Constipatie
  - Sexuele functie
  - Zicht
  - Depressie
  - Angst
  - Geheugen
  - Concentratie
  - Vermoeidheid
  - ...

Wat is MS? Behandeling

- MULTI-Disciplinair
  - Vlotte samenwerking
    - Neuroloog
    - MS nurse
    - Revalidatie arts : kine – ergo – logo
    - Psycholoog
    - Sociaal assistent – MS liga
    - Uroloog
    - Gynaecoloog
    - Oogarts
    - ...

MS: Vermoeidheid en hittegevoeligheid

Dr. Kristien Clerinx

Neuroloog - AZ Turnhout

MS: vermoeidheid

- Frequent voorkomend : 90 %
- Doch weinig begrepen
- Breed begrip
  - Perifere Spier-motor vermoeidheid / wandelvermoeidheid
    - Moeite om bepaalde spieractiviteit langere tijd vol te houden.
  - Slaperigheid
  - Mentale vermoeidheid

MS: vermoeidheid

- Oorzaak
  - **Primaire factoren**
    - Disconnecties
      - van de corticospinale baan -> MEP
      - Cortico-striato-thalamo-corticale loop
    - Aantasting grijze stof / atrofie
    - Inflammatie : cytokines – TNF alfa- Interleukine 8 , IFN-gamma. duidelijk verhoogd
    - Opwarming tijdens activiteit ?
    - Endocrinologische stoornis/ hormonale stoornis
      - Geen eenduidelijke resultaten
      - Geen effect van chronisch corticoiden of andere hormonale therapie
  - **Secundaire factoren**

MS: vermoeidheid

- Oorzaak
  - **Primaire factoren**
  - **Secundaire factoren**
    - Medicatie
    - Verstoord nachtritme
      - Mictieklachten: nycturie
      - Pijn/ RLS (3-5x vaker bij MS)
      - (centraal of obstructief) slaapapnoe
      - Spasmen
    - Depressie- angst :
      - Grote correlatie tussen depression scales en MS-fatigue scales
      - Ook IL-8

MS: vermoeidheid

- Behandeling:
  - NIET –medicamenteus
    - Blijven bewegen
      - Kine/ sport
      - LIPA: (lage intensiteit)
    - Exercise training verbetert niet alleen vermoeidheid, maar ook depressie
    - Exercise vergroot de neuronale plasticiteit van de corticospinale baan en vermoedelijk ook rol in remyelinisatie en herstel .
    - Mindfulness
  - medicamenteus

MS: vermoeidheid

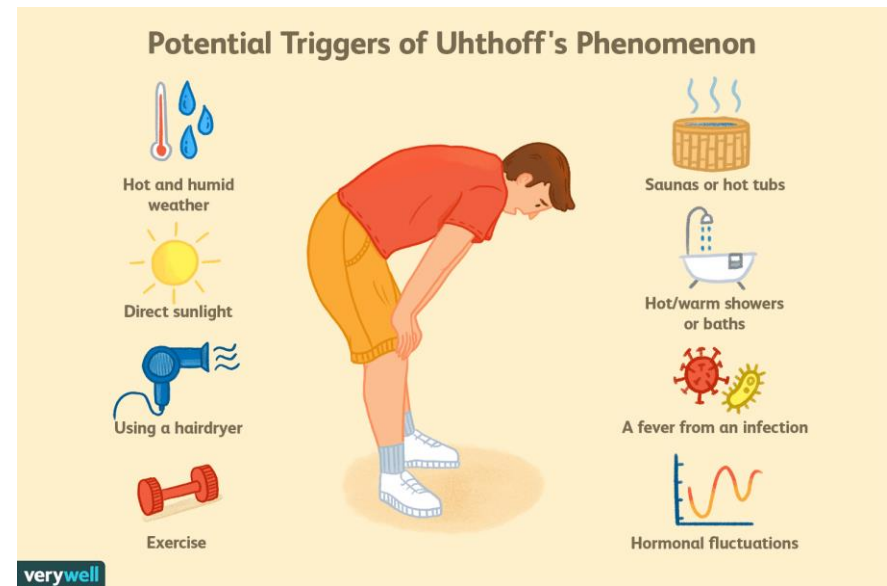

- Behandeling
  - Medicamenteus
    - Secundaire oorzaken
      - Vitamine tekort
      - Slaaptherapie
      - CPAP
      - Spasmolytica- pijnstillers- mictiecontrole
    - Medicatie:
      - Kleine studies-> lage bewijskracht
  - Acetyl L carnitine 2g/dag
  - Retinyl palmitaat
  - Amantadine 100mg/dag (Symmetrel)
    - Laatste studies: mogelijks placebo
    - Nw : lage BD- livedo reticularis- oedeem- hoofdpijn- duizeligheid – nausea
  - Modafinil (Provigil)
    - Alleen terugbetaald bij narcolepsie -> geen bewezen effect bij MS
    - 200-400mg/dag
    - Nw: angst-duizeligheid-hoofdpijn-palpitaties-hoge bd
  - Methylfenidaat
  - 4-aminopyridine (Fampyra)

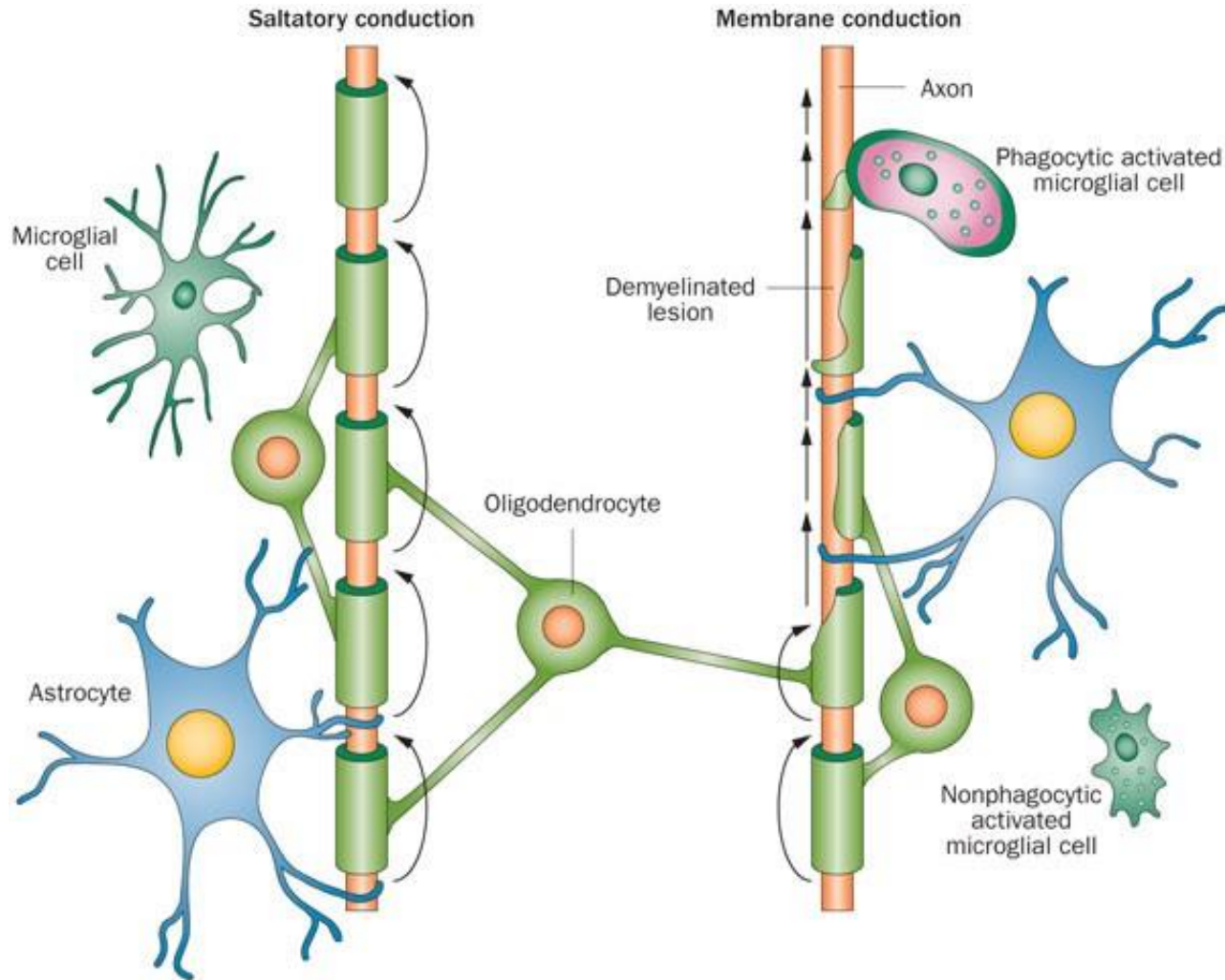

MS: hittegevoeligheid = Uhthoff's Fenomeen

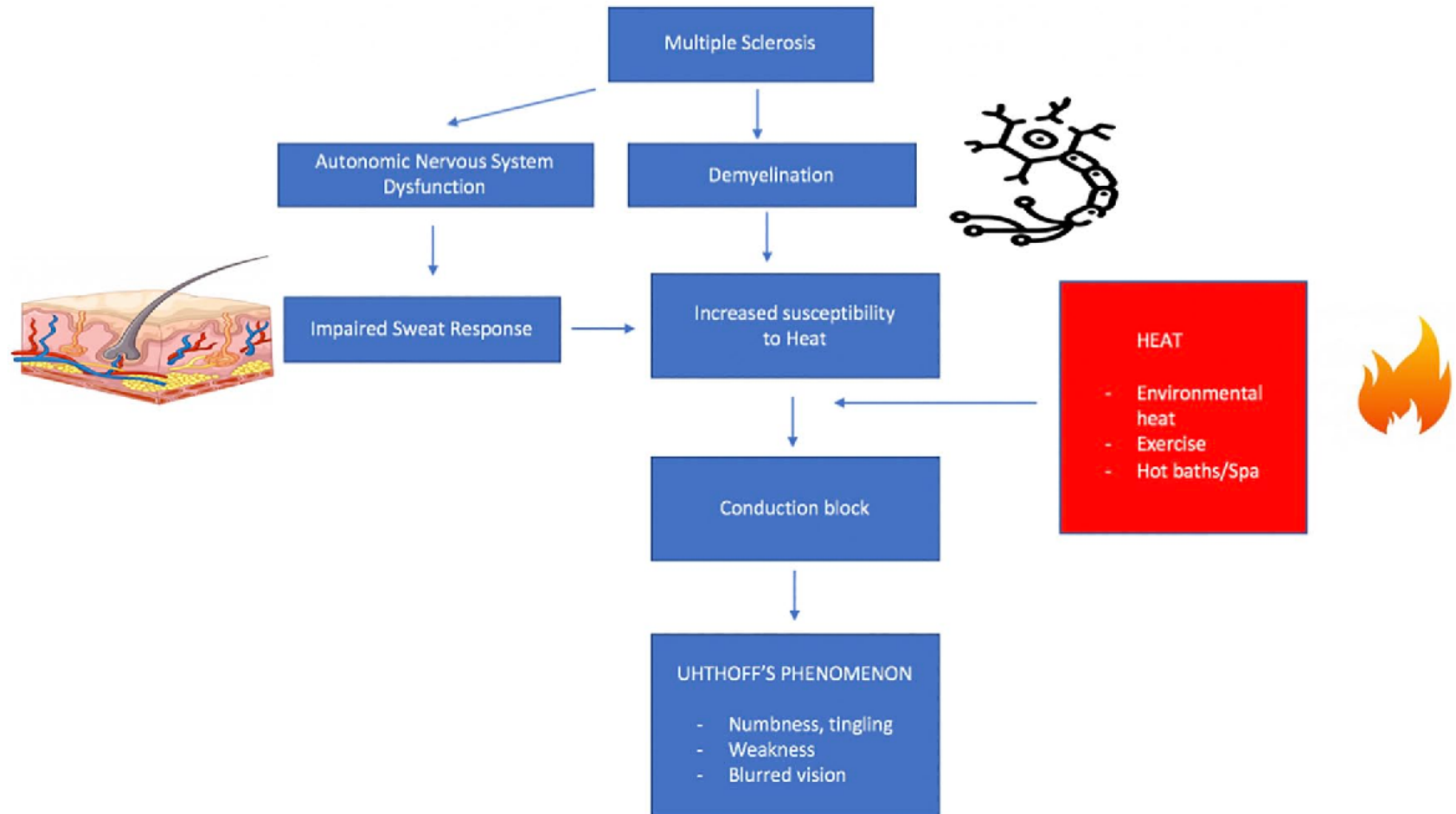
- Signaaloverdracht van neuronen is onderhevig aan temperatuursverandering.
- Neuronen met (vroegere) myelineschade: extra gevoelig
  - Bij opwarming (zon, warme baden, sauna, koorts) -> oude symptomen spelen terug op
  - Bij afkoeling -> herstel snelheid signaaloverdracht

MS: hittegevoeligheid

MS: hittegevoeligheid

Een dag van de MS verpleegkundige in AZ Turnhout

De MS verpleegkundige als eerste aanspreekpunt

- Laagdrempelig contact – met vlotte bereikbaarheid
  - Informerende en ondersteunende rol
  - Vertrouwensrelatie
- Tussenpersoon tussen patiënt en arts
- Niet enkel medisch – maar ook paramedisch
  - Advies geven , levensstijl
  - Luisterend oor
  - Coaching – motiveren

MS wat nu? De MS verpleegkundige helpt!

- Op consult na de 1^e diagnosestelling
  - Patiëntenvoorlichting (kort) wat is MS ?
    - Aanvulling op informatie door neuroloog
    - Informatiebrochures- online info
- Contactgegevens – bereikbaarheid
- Toelichting medicatiemogelijkheden
- Afspraken plannen
- Opstart medicatie
  - documenten medisch adviseur / ev medicatie meegeven
- Zo nodig verpleegkundige service afspreken

Vervolg Consultaties

- Voorbereiding consultatie neuroloog
  - Patient komt meestal eerst bij verpleegkundige
- Evolutie bespreken ahv vragenlijst
  - Nieuwe klachten uitdiepen
- Aandacht voor ziektebeleving / ziekteprogressie
- Benoemen van klachten – MS gerelateerd
- Uitvoeren van testen (looptest, geheugentest)
- Advies geven
- Zo nodig medicatie mee geven – informeren
- Subcutane behandeling toedienen
- Bloedafname
- Vervolg afspraken maken

Consultatiedagen

- Voorbereiding:
  - Medicatie afhalen ziekenhuisapotheek
  - Opvolging voorbereidende onderzoeken :
    - labo- beeldvorming
    - Multidisciplinaire samenwerking: pneumoloog-cardioloog-dermatoloog- oftalmoloog
- Consultaties :
  - Directe samenwerking neuroloog
  - Voorbereiding consultatie neuroloog
  - Toediening subcutane therapie (filmpje)
  - Labo- urine onderzoek afnemen

“ Infuusdagen”

- Dagopname voor infuustherapie
  - Duur: 1-6uur
- Persoonlijke behandeling door MS nurse
  - In direct contact/ overleg met neuroloog
- Follow up
  - Parameters
  - Nevenwerkingen
- Verdere onderzoeken/ follow up plannen

Aandacht voor psycho-sociale aspecten - samenwerking MS liga

Contact aanbieden MS liga

- Afspraak sociaal assistent van MS liga
  - dinsdagnamiddag elke 2 weken aanwezig in AZ Turnhout
- Verzekering
- Tewerkstelling
- VAPH
- Vlaamse aanpassingspremie
- rijbewijs
- FOD
- Mantelzorgpremie
- Mobiliteitshulpmiddelen
- Plaspas
- Lotgenotencontact

Aanwezigheid- bereikbaarheid

- 4 dagen per week aanwezig
  - Consultatiedagen
  - "Infuusdagen"
- Vlotte bereikbaarheid voor MS-patiënt (AZ TURNHOUT)
  - Dagelijks Permanentie per mail
  - Telefonisch consult
- Dagelijks contact en overleg met neuroloog
- Goede samenwerking met producenten van de medicatie (farmaceutische firma's)

MS verpleegkundige: een onmisbare schakel in MS behandeling

MS revalidatie in AZ Turnhout

Multidisciplinaire revalidatie

Inhoud

- Ambulante neurorevalidatie
- MS Move
- Groepsrevalidatie MS

Ambulante neurorevalidatie

Ambulante neurorevalidatie bij MS

Wat?

- Multidisciplinaire revalidatie bestaat uit revalidatie van minstens twee verschillende paramedische disciplines
  - **Logopedie**
    - Slikken, eten en drinken
    - communicatie
  - **Ergotherapie**
    - Cognitieve problemen
    - Fijne motoriek
    - Kracht BL
    - ADL
    - Transfers en hulpmiddelen
  - **Kinesitherapie**
    - Gangrevalidatie
    - Uithouding
    - Kracht OL
    - Evenwicht, coördinatie, stabiliteit
    - dubbeltaken

Ambulante neurorevalidatie bij MS

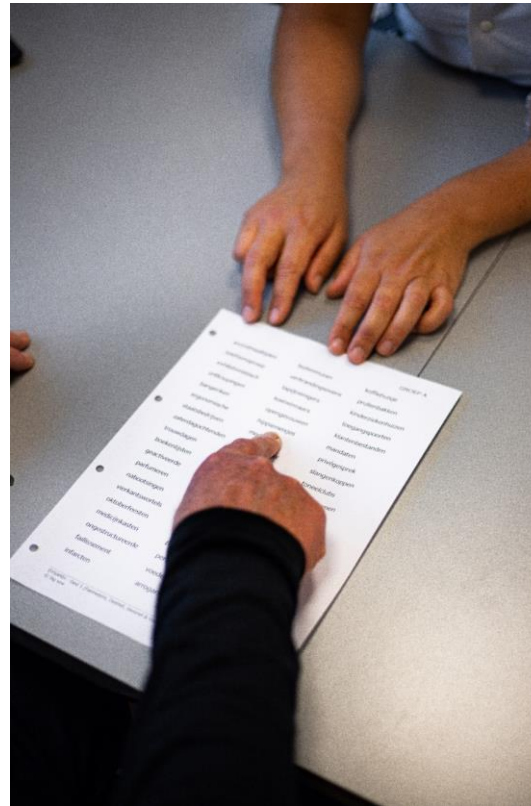
Wat?

- Multidisciplinaire revalidatie bestaat uit revalidatie van minstens twee verschillende paramedische disciplines
  - **Logopedie**
    - Slikken, eten en drinken
    - communicatie
  - Ergotherapie
    - Cognitieve problemen
    - Fijne motoriek
    - Kracht BL
    - ADL
    - Transfers en hulpmiddelen
  - Kinesitherapie
    - Gangrevalidatie
    - Uithouding
    - Kracht OL
    - Evenwicht, coördinatie, stabiliteit
    - dubbeltaken

Ambulante neurorevalidatie bij MS

In beeld - logopedie

Ambulante neurorevalidatie bij MS

Wat?

- Multidisciplinaire revalidatie bestaat uit revalidatie van minstens twee verschillende paramedische disciplines
  - Logopedie
    - Slikken, eten en drinken
    - communicatie
  - **Ergotherapie**
    - Cognitieve problemen
    - Fijne motoriek
    - Kracht BL
    - ADL
    - Transfers en hulpmiddelen
  - Kinesitherapie
    - Gangrevalidatie
    - Uithouding
    - Kracht OL
    - Evenwicht, coördinatie, stabiliteit
    - dubbeltaken

Ambulante neurorevalidatie bij MS

Wat?

- Multidisciplinaire revalidatie bestaat uit revalidatie van minstens twee verschillende paramedische disciplines
  - Logopedie
    - Slikken, eten en drinken
    - communicatie
  - Ergotherapie
    - Cognitieve problemen
    - Fijne motoriek
    - Kracht BL
    - ADL
    - Transfers en hulpmiddelen
  - **Kinesitherapie**
    - Gangrevalidatie
    - Uithouding
    - Kracht OL
    - Evenwicht, coördinatie, stabiliteit
    - dubbeltaken

Ambulante neurorevalidatie bij MS

Waarom?

- Belangrijk om een actieve levensstijl te behouden
- Beperkingen/problemen die toch optreden desondanks uw actieve levensstijl
- Doorverwijzing naar revalidatiearts én beperkingen/problemen waarbij minstens 2 disciplines kunnen helpen
- Nadien doorverwijzing naar lokale kinesitherapeut, ergotherapeut en/of logopedist

Ambulante neurorevalidatie bij MS

Wanneer?

- Ambulante neurorevalidatie in de namiddag
  - Logopedie
  - Recente diagnose of beperkingen/problemen
- Ambulante neurorevalidatie in de voormiddag
  - Langere diagnose
  - Beperkingen/problemen die al lange tijd aanwezig zijn
  - MS Move

Ambulante neurorevalidatie bij MS

Waar?

- Ambulante neurorevalidatie vindt plaats in de oefenzaal op **campus Sint-Elisabeth**
- **Route A13**
- Eerste keer inschrijven

MS Move

MS Move

Wat?

- Revalidatieprogramma van 12 weken
- 3 keer per week: maandag – woensdag – vrijdag
- 11u00 tot 12u00, 30 min kiné en 30 min ergo
- Optioneel: logo

MS Move

Voor wie?

- Personen met MS die:
  - Een recente opstoot hebben doorgemaakt
  - Een plotse achteruitgang ondervinden
  - Onlangs een ziekenhuisopname hebben gehad
- Om te zorgen voor een boost zodat ze een deel van hun acuut verlies kunnen terugwinnen

MS Move

Hoe?

- Doorverwijzing door neuroloog of revalidatiearts
- Opgebeld door kinesist of ergotherapeut met uitleg over MS Move
- Bij eerste aanmelding: beginevaluatie en meegeven van 5 vragenlijsten waarbij bekeken wordt of de patiënt logopedie kan gebruiken (2 vragenlijsten)
  - Logopedie wordt aangewezen wanneer positief gescoord wordt op de vragenlijsten
- Her evaluatie na 6 weken en 12 weken

MS Move

Vragenlijsten

- FSS: vragenlijst over vermoeidheid
- MS Impact Scale: vragenlijst over de impact van MS op fysiek en psychologisch vlak
- DYMUS: vragenlijst over slikklachten
- Voice Handicap Index: vragenlijst over het stemgebruik
- ABILHAND of MAM-36: vragenlijst over manuele handelingen in ADL

MS Move

Evaluatie

- Testen uitgevoerd door kinesist:
  - 10m wandeltest zonder dubbeltaak én met motorische en cognitieve dubbeltaak
  - Berg Balance Scale
  - 2min wandeltest
  - EmNSA onderste ledematen (sensoriek en proprioceptie)
- Testen uitgevoerd door ergotherapeut:
  - Nine hole peg test
  - Handkracht
  - Eventueel: MMSE/MOCA

MS MOVE

Evaluatie- ergotherapie

MONTREAL COGNITIVE ASSESSMENT (MOCA)
(EVALUACIÓN COGNITIVA MONTREAL)

NOMBRE: _____
Nivel de estudios: _____
Sexo: _____

Fecha de nacimiento: _____
FECHA: _____

VISUOSPACIAL / EJECUTIVA		Copiar el cubo		Dibujar un reloj (Once y diez) (3 puntos)		Puntos	
						☐ /5	
IDENTIFICACIÓN 		☐		☐		☐ /3	
MEMORIA Lee la lista de palabras, el paciente debe repetir las. Hágalo dos veces. Recuerdarálas 5 minutos más tarde.		ROSTRO	SEDA	IGLESIA	CLAVEL	ROJO	Sin puntos
1º intento							
2º intento							
ATENCIÓN Lea la serie de números (1 número/seg.) El paciente debe repetirla.		☐ 2 1 8 5 4		El paciente debe repetirla a la inversa.		☐ /2	
Lea la serie de letras. El paciente debe dar un golpecito con la mano cada vez que se diga la letra A. No se asignan puntos si ≥ 2 errores.		☐ F B A C M N A A J K L B A F A K D E A A A J A M O F A A B				☐ /1	
Restar de 7 en 7 empezando desde 100.		☐ 93	☐ 86	☐ 79	☐ 72	☐ 65	☐ /3
4 o 5 sustracciones correctas: 3 puntos, 2 o 3 correctas: 2 puntos, 1 correcta: 1 punto, 0 correctas: 0 puntos.							
LENGUAJE Repetir: El gato se escondió bajo el sofá cuando las piernas entraron en la sala.		☐ Espero que él le entregue el mensaje una vez que ella se lo pida.				☐ /2	
Fluidez del lenguaje. Decir el mayor número posible de palabras que comiencen por la letra 'P' en 1 min.		☐ _____ (N ≥ 11 palabras)				☐ /1	
ABSTRACCIÓN Similitud entre p. ej. manzana-naranja = fruta		☐ tren-bicicleta		☐ reloj-regla		☐ /2	
RECUERDO DIFERIDO Debe acordarse de las palabras SIN PISTAS		ROSTRO	SEDA	IGLESIA	CLAVEL	ROJO	Puntos por recuerdos SIN PISTAS únicamente
☐		☐	☐	☐	☐	☐	☐ /5
Optativo		Pista de categoría					
☐		Pista elección múltiple					
ORIENTACIÓN		☐ Día del mes (fecha)	☐ Mes	☐ Año	☐ Día de la semana	☐ Lugar	☐ Localidad
☐		☐	☐	☐	☐	☐	☐ /6
© Z. Nasreddine MD Versión 07 noviembre 2004 www.mocatest.org		Normal $\geq 28 / 30$		TOTAL		☐ /30	
				Añadir 1 punto si tiene ≤ 12 años de estudios			

Figura 5. Montreal Cognitive Assessment (MoCA test)

MS Move Evaluatie

- Testen uitgevoerd door de logopedist:
  - CAT-NL (Comprehensive Aphasia Test)
  - NBT (Nederlandse Benoem Test)
  - NDO-V (Nederlandse Dysartrie Onderzoek – volwassenen)
  - STCC (ScreeningTest voor Cognitie en Communicatie)
  - Slik snelheidstest

Groepsrevalidatie MS

Groepsrevalidatie MS

Wat?

- **NIEUW**
- Circa 8 groepslessen 1 keer per week met 1 uur een theorieles en 1 uur een bewegingsles
- **VOOR:** personen die recent de diagnose van MS hebben gekregen
- **Bedoeling:**
  - Om deze mensen goed te informeren en al hun vragen proberen te beantwoorden
  - Groepsrevalidatie om connecties te leggen
  - Partners of mantelzorgers zijn welkom

Groepsrevalidatie MS

Voorbeeld*

onderwerp	lesgever	plaats	route	campus
Wat is MS? Stappen en evenwicht	Neuroloog + MS verpleegkundige Kinesitherapeut			SE
Sensoriek + hulpmiddelen Motoriek + hulpmiddelen	ergotherapeut Kinesitherapeut			SE
Omgaan met MS Relaxatie/yoga	psycholoog Kinesitherapeut			SE
Hitte-gevoeligheid en vermoeidheid Bewegen op muziek	Neuroloog + MS verpleegkundige Kinesitherapeut			SE
Incontinentie fitness	uroloog Kinesitherapeut			SJ
Cognitie hydrotherapie	Psycholoog/ergotherapeut Kinesitherapeut			SJ
Communicatie + eten en drinken Initiatie golf	logopedist Golf de krikskens			SE
Ergonomie tijdens BADL + IADL Reflectie tijdens wandeling	ergotherapeut Kinesitherapeut & ergotherapeut			SE

*inhoud kan nog veranderd worden

Wat is MS? - theorieles

Stappen en evenwicht - bewegingsles

- Wat is MS?
  - Introductie en uitleg over MS door de neurologe en MS-verpleegkundige
  - Voorstellen MS Liga
- Stappen en evenwicht
  - Bewegingsles over stap- en evenwichtsmoeilijkheden en thuisoefeningen hiervoor

Sensoriek + hulpmiddelen - ergotherapeut

motoriek + hulpmiddelen - kinesitherapeut

- Sensoriek
  - Uitleg over moeilijkheden met sensorisch gevoel in handen en voeten
- Motoriek
  - Uitleg over kenmerkende stappatronen bij MS
- Hulpmiddelen
  - Ergotherapeut: kleine hulpmiddelen voor het alledaagse leven
  - Kinesitherapeut: loophulpmiddelen

Omgaan met MS – theoretische relaxatie/yoga - bewegingsles

- Omgaan met MS
  - Wat voelde je bij de diagnose MS? Interactieve sessie met een psycholoog
- Relaxatie/yoga
  - Bewegingsles over ademhalen, tot rust komen met relaxatie en dit beide combineren met enkele yoga poses

Hitte-gevoeligheid en vermoeidheid – theoretische bewegingen op muziek - bewegingsles

---

- Hitte-gevoeligheid en vermoeidheid
  - Uitleg door een neurologe en MS-verpleegkundige over vermoeidheid
- Bewegen op muziek
  - Dans met kinesitherapeut

Incontinentie - theorieles

fitness - bewegingsles

- Incontinentie
  - Incontinentieproblemen door een urologe
  - Bekkenbodemoefeningen door een bekkenbodemtherapeut
- Fitness
  - Toestellen uitproberen

Cognitie - theorieles

hydrotherapie - bewegingsles

- Cognitie
  - Neuropsychologische en cognitieve problemen uitgelegd door een psycholoog
- Hydrotherapie
  - Therapie in water

Communicatie, eten & drinken – theoretische initiatie golf - bewegingsles

---

- Communicatie
- Eten & drinken
  - Uitgelegd door een logopediste
- Initiatie (g)golf
  - Golf de krikskens

Ergonomie tijdens BADL + IADL– theoretische reflectie tijdens een wandeling - bewegingsles

---

- Ergonomie
  - Juiste houdingen en posities aannemen
  - Hoe op een rug- en energiebesparende manier het huishouden blijven doen
- Reflectie tijdens een wandeling
  - Tijd voor een babbel en feedback over de hele lessenreeks

Groepsrevalidatie MS

Wanneer?

- Eerste editie is net afgerond in het voorjaar 2023
  - Tweede editie gepland voor het najaar van 2023
  - Afwachtend van de feedback kan de planning nog worden aangepast
- Doel: 2-3 keer per jaar
- Groep van telkens 6 à 8 personen met MS

Vragen?

Zien we u terug?

Volgende nocturnes in 2023

- 20 juni: “Nierfalen: dialyse en niertransplantatie”
- 28 september: “Revalidatie na amputatie”
- 17 oktober: “Borstreconstructie”
- 30 november: “In de bres tegen stress”
- 14 december: “Recente evoluties in de kniechirurgie”

Alle info en inschrijvingen op www.azturnhout.be/agenda